

ΜΝΗΜΕΙΩΔΕΙΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ

στα ελληνικά μνημεία unesco

ΑΚΡΟΠΟΛΗ ΑΘΗΝΩΝ

► συντελεστές έργου

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ

Αναστασία Λαζαρίδου, Δρ Αρχαιολόγος, Επίτιμη Προϊσταμένη Διεύθυνσης Αρχαιολογικών Μουσείων, Εκθέσεων & Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων
Νικολέττα Σαραγά, Αρχαιολόγος, Διεύθυνση Αρχαιολογικών Μουσείων, Εκθέσεων & Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων

ΣΥΛΛΗΨΗ–ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Ανδρομάχη Κατσελάκη, Δρ Αρχαιολόγος, Προϊσταμένη Τμήματος Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων & Επικοινωνίας ΔΑΜΕΕΠ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΡΑΞΗΣ

Νικήτας Γεωργιόπουλος, Αρχαιολόγος, ΤΕΠΕ, ΔΑΜΕΕΠ

ΟΡΓΑΝΩΣΗ–ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Αθηνά Παπαδάκη, Αρχαιολόγος MSc Διοίκηση Πολιτισμικών Μονάδων, ΤΕΠΕ, ΔΑΜΕΕΠ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ–ΓΡΑΦΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Σπήλιος Πίστας, Γραφίστας, ΤΕΠΕ, ΔΑΜΕΕΠ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ/ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ

Ελευθερία Βλάχου, Αρχαιολόγος–Μουσειολόγος
Αθηνά Παπαδάκη

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΝΤΥΠΩΝ

ΓΡΑΦΙΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΝΤΥΠΩΝ

Ειρήνη-Μαργαρίτα Καλομοίρη, Γραφίστρια-Μουσειολόγος
Βασίλης Δημόπουλος, Γραφίστας, ΤΕΠΕ, ΔΑΜΕΕΠ
Ειρήνη Χαραλαμπίδη, Γραφίστρια, ΤΕΠΕ, ΔΑΜΕΕΠ

ISBN XXX-XXX-XXX-X

Υπουργείο Πολιτισμού

Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Διεύθυνση Αρχαιολογικών Μουσείων,
Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων
Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας

Απαγορεύεται η οποιαδήποτε μερική ή ολική ανατύπωση χωρίς την άδεια του εκδότη

ΕΡΕΥΝΑ–ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΕΝΤΥΠΩΝ

Ιωάννης Βαξεβάνης, Αρχαιολόγος Βυζαντινών & Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων
Ελευθερία Βλάχου
Ιωάννης Εβρενόπουλος, Δρ Αρχαιολόγος Προϊστορικών & Κλασικών Αρχαιοτήτων
Αθηνά Παπαδάκη

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΝΤΥΠΩΝ

Ιωάννης Βαξεβάνης
Αθηνά Παπαδάκη

ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Εφορεία Αρχαιοτήτων Πόλης Αθηνών
Τομέας Ενημέρωσης και Εκπαίδευσης–
Υπηρεσία Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Translix USCS IKE

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

Radiant Technologies: Ανδρέας Σαντρουζάνος, Σπήλιος Πίστας

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

Το ελληνικό Υπουργείο Πολιτισμού διατηρεί τα πνευματικά δικαιώματα επί των απεικονιζόμενων αρχαίων και επί των φωτογραφιών και ο Οργανισμός Διαχείρισης & Ανάπτυξης Πολιτιστικών Πόρων εισπράττει τα τέλη δημοσίευσης αυτών (©ΥΠΠΟ-ΟΔΑΠ).

Χρησιμοποιούνται επίσης εικόνες με copyright ©UNESCO, ©Wikimediacommons, © OUR PLACE The World Heritage Collection

Διαφορετική προέλευση εικόνων αναφέρεται στην ενότητα Προέλευση εικόνων.

Copyright © 2023 Υπουργείο Πολιτισμού

► ευχαριστίες

Βασιλική Δ. Γεωργακά Αρχαιολόγος ΕΦΑΓΠΑ

Ειρήνη Καϊμάρα Προϊσταμένη του Τομέα Ενημέρωσης και Εκπαίδευσης – ΥΣΜΑ

Η δράση «Ελλάδα και UNESCO: Παραγωγή παιδαγωγικών εργαλείων για την ανάδειξη χώρων και μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς στην ελληνική επικράτεια», υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του Ε.Π. «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση», ΕΣΠΑ 2014-2020.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη

ΜΝΗΜΕΙΩΔΕΙΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ

στα ελληνικά μνημεία unesco

Η Ακρόπολη των Αθηνών

ΜΝΗΜΕΙΟ
UNESCO
3

Δέκα Βήματα μέχρι...

1

Κατά τη μυκηναϊκή περίοδο, ήταν πιθανότατα η έδρα του τοπικού ηγεμόνα - «άνакτα».

Ο λόφος της Ακρόπολης οχυρώθηκε το 13ο αι. π.Χ. με «κυκλώπειο» τείχος γύρω από τον οικισμό και το μέγαρο.

•

•

•

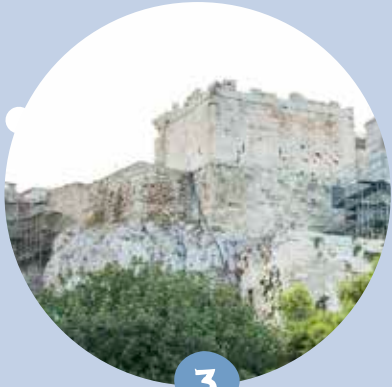

2

Ο αυτοκράτορας Βασίλειος ο Βουλγαροκτόνος προσκύνησε εκεί την Παναγία την Αθηνιώτισσα.

Κατά τη βυζαντινή περίοδο, ο Παρθενώνας είχε μετατραπεί σε χριστιανική εκκλησία, την οποία επισκέφτηκε ο Βασίλειος Β' το 1018.

...την Ακρόπολη!

3

Ένα τμήμα των τειχών ήταν χτισμένο από τα ερείπια μιας μεγάλης καταστροφής.

Από τα μνημεία και τα αφιερώματα που κατέστρεψαν οι Πέρσες τον 5ο αι. π.Χ.

5

Την 28η μέρα του μήνα Εκατομβαιώνος είχε γενέθλια μια μεγάλη θεά: η γέννησή της απεικονίζεται σε αέτωμα ναού.

Η Αθηνά, στο ανατολικό αέτωμα του Παρθενώνα. Στις 28 Εκατομβαιώνος¹ ολοκληρωνόταν η γιορτή προς τιμή της, στα Μεγάλα Παναθήναια

7

Κοντά στην είσοδο του ιερού βρίσκεται ο ναός της Αθηνάς Νίκης.

9

Στον κεντρικό ναό υπήρχε χρυσελεφάντινο άγαλμα, έργο του Φειδία.

Στον Παρθενώνα υπήρχε το άγαλμα της Αθηνάς ύψους σχεδόν 13 μ. μαζί με το βάθρο του.

4

Στην οθωμανική περίοδο, τα Προπύλαια και ο Παρθενώνας μετατράπηκαν σε πυριτιδαποθήκη.

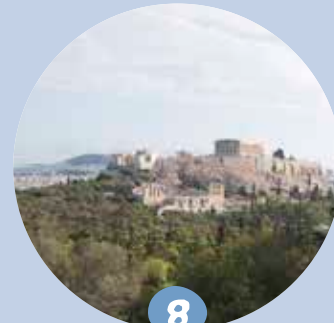
Ο Παρθενώνας ανατινάχθηκε από τον Βενετό Μοροζίνι κατά την πολιορκία της Ακρόπολης το 1687. Τα Προπύλαια ανατινάχθηκαν το 1645 εξαιτίας κεραυνού.

6

Σύμφωνα με τον μύθο, κάτω από το δάπεδο του Ερεχθείου βρισκόταν η αλμυρή πηγή του Ποσειδώνα.

Η Ερεχθίης θάλασσα, που ανέβλυσε όταν ο Ποσειδώνας χτύπησε τον βράχο με την τριαινά του.

8

Σημαντικοί χώροι λειτουργίας του δημοκρατικού πολιτεύματος βρίσκονταν κοντά στον λόφο αυτόν.

Ο Άρειος Πάγος, τα δικαστήρια της αρχαίας Αθήνας, και η Πνύκα, όπου λειτουργούσε η Εκκλησία του Δήμου, η συνέλευση των Αθηναίων.

10

Εκεί ανταγωνίστηκαν δύο θεοί για το όνομα της πόλης.

Η διαμάχη της Αθηνάς και του Ποσειδώνα κατέδειξε νικήτρια την Αθηνά και οι Αθηναίοι αφιέρωσαν στη λατρεία της το βράχο της Ακρόπολης.

Η Ακρόπολη των Αθηνών

Ο Ιερός Βράχος

ΤΙ;

- Το θρησκευτικό κέντρο της αρχαίας Αθήνας αφιερωμένο στην προστάτιδα της πόλης Αθηνά, με πανελλήνια ακτινοβολία. Σήμερα αποτελεί σύμβολο του αρχαιοελληνικού πολιτισμού με παγκόσμια απήχηση.

ΠΟΥ;

- Π.Ε. κεντρικού τομέα Αθήνας, Περιφέρεια Αττικής

ΠΟΤΕ;

- 4η χιλιετία π.Χ. - σήμερα : Συνεχής χρήση του χώρου

τι λένε οι αριθμοί:

1.500.000+
ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ
κάθε χρόνο

35.000
ΣΤΕΡΛΙΝΕΣ
αγορά των γλυπτών του Παρθενώνα
από το βρετανικό Δημόσιο

9.000
ΚΕΡΑΜΙΔΙΑ
από μάρμαρο κάλυπταν
τον Παρθενώνα

1.140
ΚΙΛΑ
το βάρος του χρυσού στο
άγαλμα της Αθηνάς Παρθένου

...στον κατάλογο της UNESCO!

Η ένταξη στον Κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO έγινε με βάση τα παρακάτω κριτήρια:

ΚΛΑΣΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΕΝΤΑΞΗΣ: 1987

κριτήριο i

Η Ακρόπολη των Αθηνών είναι η υπέρτατη έκφραση της προσαρμογής της αρχιτεκτονικής στο φυσικό περιβάλλον.

κριτήριο iv

Είναι υπόδειγμα σημαντικού αρχιτεκτονικού συγκροτήματος από τον 16ο αι π.Χ. και εξής, με αποκορύφωμα τα μνημεία του 5ου αι. π.Χ.

κριτήριο ii

Τα μνημεία της άσκησαν σημαντική επιρροή στην ελληνορωμαϊκή αρχαιότητα, αλλά και στη σύγχρονη νεοκλασική τέχνη.

κριτήριο iii

Αποτελεί εξέχουσα μαρτυρία για την αρχαιοελληνική θρησκεία. Εδώ γεννήθηκαν οι θεμελιώδεις μύθοι της πόλης και λατρεύτηκε η θεά Αθηνά στις διάφορες ιδιότητές της.

κριτήριο v

Τα μνημεία της συμβολίζουν το απόγειο της αθηναϊκής δημοκρατίας και συνδέονται με τις πανανθρώπινες αξίες της Δημοκρατίας, της Φιλοσοφίας και των Τεχνών.

92
ΜΕΤΟΠΕΣ
στον Παρθενώνα

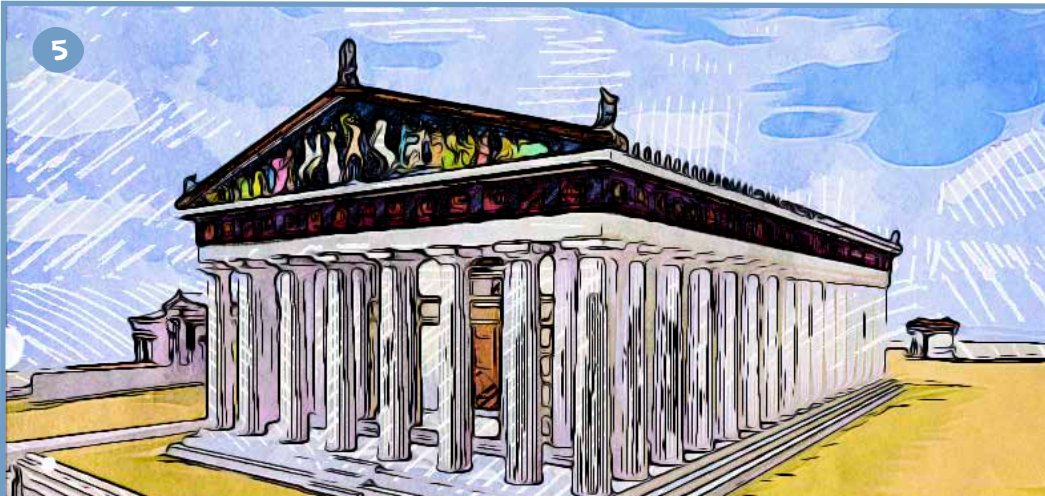
6

ΚΑΡΥΑΤΙΔΕΣ
στο Ερέχθειο

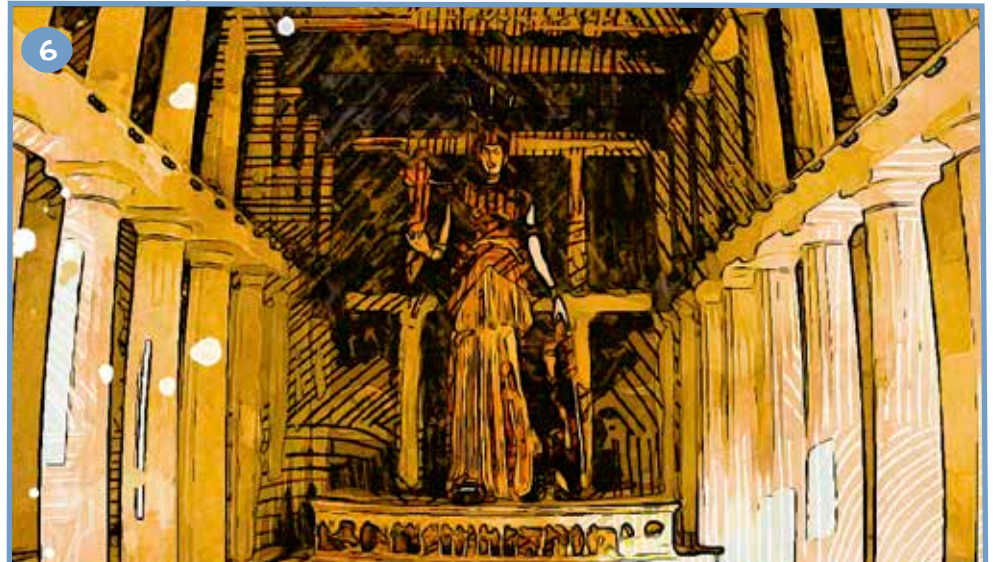
Περιδιαβαίνοντας στην Ακρόπολη...

...Με την τεχνίτρια Μελίνα!

5
ΝΑ ΚΑΙ Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝΑΣ⁹, Ο ΠΙΟ ΛΑΜΠΡΟΣ ΝΑΟΣ! ΣΤΑ ΑΕΤΩΜΑΤΑ ΒΛΕΠΕΤΕ ΤΗ ΘΑΥΜΑΣΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΘΕΑΣ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΑΜΑΧΗ ΜΕ ΤΟΝ ΠΟΣΕΙΔΩΝΑ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΜΕΤΟΠΕΣ ΜΥΘΙΚΕΣ ΜΑΧΕΣ. ΘΑ ΠΛΗΣΙΑΣΟΥΜΕ ΝΑ ΔΟΥΜΕ ΚΑΙ ΤΗ ΖΩΦΟΡΟ ΜΕ ΤΗΝ ΠΟΜΠΗ ΤΩΝ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ! ΕΤΣΙ ΘΑ ΓΙΝΟΥΝ ΟΛΑ ΑΥΡΙΟ!

6
ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΝΑΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΦΗΜΙΣΜΕΝΟ ΧΡΥΣΕΛΕΦΑΝΤΙΝΟ ΑΓΑΛΜΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ ΠΑΡΘΕΝΟΥ¹⁰, ΕΝΑ ΥΠΕΡΟΧΟ ΚΑΙ ΠΟΛΥΤΙΜΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΦΕΙΔΙΑ.

7
ΤΟ ΚΤΗΡΙΟ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΜΕ ΤΙΣ ΚΟΡΕΣ ΑΝΤΙ ΓΙΑ ΚΙΟΝΕΣ ΗΤΑΝ Ο ΟΙΚΟΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΑ ΕΡΕΧΘΕΑ¹¹. ΕΔΩ Η ΑΘΗΝΑ ΚΑΙ Ο ΠΟΣΕΙΔΩΝΑΣ ΕΙΧΑΝ ΦΙΛΟΝΙΚΗΣΕΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΗ ΜΑΣ. ΓΙ' ΑΥΤΟ Ο ΝΑΟΣ ΕΧΕΙ ΔΥΟ ΜΕΡΗ, ΕΝΑ ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟ ΣΤΟΝ ΠΟΣΕΙΔΩΝΑ ΚΑΙ ΕΝΑ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΠΟΛΙΑΔΑ, ΠΟΥ ΘΑ ΦΟΡΕΣΕΙ ΤΟΝ ΝΕΟ ΠΕΠΛΟ ΑΥΡΙΟ. ΕΔΩ ΚΑΤΟΙΚΕΙ ΚΑΙ Ο ΕΡΙΧΘΟΝΙΟΣ, ΤΟ ΙΕΡΟ ΤΗΣ ΦΙΔΙ.

8
ΦΤΑΣΑΜΕ ΣΤΟ ΑΡΡΗΦΟΡΙΟ¹²! ΕΔΩ ΖΟΥΝ ΟΙ ΝΕΕΣ ΠΟΥ ΥΦΑΙΝΟΥΝ ΤΟΝ ΠΟΛΥΤΙΜΟ ΠΕΠΛΟ ΓΙΑ ΤΗ ΘΕΑ. ΑΣ ΠΑΜΕ ΟΜΩΣ ΝΑ ΞΕΚΟΥΡΑΣΤΟΥΜΕ! ΑΠΟΨΕ ΘΑ ΧΟΡΕΨΟΥΜΕ ΣΤΗΝ ΠΑΝΝΥΧΙΔΑ¹³ ΚΑΙ ΑΥΡΙΟ ΠΡΩΙ ΘΑ ΛΑΒΟΥΜΕ ΜΕΡΟΣ ΣΤΗΝ ΠΟΜΠΗ!

Το περιβάλλον...

« Η Ακρόπολη έχει μία είσοδο. Για δεύτερη
δεν είναι κατάλληλη, γιατί ολόκληρη είναι
απότομη και οχυρωμένη με τείχος »
Παυσανίας Αττικά Ι.22,4

Στη μέση του λεκανοπεδίου της Αττικής, στο κέντρο της σύγχρονης μεγαλούπολης και πρωτεύουσας Αθήνας, δεσπόζει ο βραχώδης λόφος της Ακρόπολης, με θέα μέχρι πέρα στο Σαρωνικό κόλπο. Είναι φυσικά οχυρό ύψωμα 156 μ., απρόσιτο από όλες τις πλευρές εκτός από τη δυτική, όπου υπήρχε η κύρια πρόσβαση στον χώρο ήδη από την προϊστορική περίοδο.

« Στην αγιασμένη Ακρόπολη στέκεις,
θεά, κι αράξεις... Τόπο σου κάνουν
οι θεοί, σκιαχτά παραμερίζουν,
γιατί ξανοίγουν πως κρυφά, σφικτά
μια λάμψη δένει την εμορφιά της γης
αυτής με τη δική σου χάρη.
Κι η Ακρόπολη και αγνώριστη, γυμνή,
παρθέν' ακόμα, ακόμ' αστόλιστη κι
απλή με τους φτωχούς βωμούς της
φαίνεται' αμέτρητες φορές ψηλότερη
στα μάτια απ' τη στιγμή που πρόβαλες
απάνου στην κορφή της. »
Κωστής Παλαμάς Ο ύμνος της Αθηνάς (1888)

...και το τοπίο

- Από έδρα του ανακτόρου του μυκηναίου ηγεμόνα τον 13ο αιώνα, η Ακρόπολη μετατρέπεται σταδιακά σε κέντρο θρησκευτικής λατρείας κατά τη γεωμετρική και αρχαϊκή περίοδο. Μετά τους περσικούς πολέμους, θα εξελιχθεί στο κυριότερο και πιο σεβαστό ιερό των Αθηνών, αφιερωμένο στη λατρεία της Πολιούχου θεάς Αθηνάς.
- Στο πλαίσιο του φιλόδοξου οικοδομικού προγράμματος του Περικλή, διαμορφώνεται ένα μνημειώδες τοπίο μοναδικής ομορφιάς, καθώς μία σειρά από αριστουργήματα αρχιτεκτονικής και γλυπτικής του 5ου αι. π.Χ. εντάσσονται αρμονικά στο φυσικό περιβάλλον της περιοχής.

Πράσινες λεπτομέρειες

Από τα ιερότερα σημεία στο βράχο της Ακρόπολης ήταν η ελιά που χάρισε η θεά Αθηνά στους κατοίκους, οι οποίοι την πλησίαζαν με ευλάβεια. Πυρπολήθηκε από τους Πέρσες όταν εισέβαλαν στην Αθήνα το 480 π.Χ. αλλά αναγεννήθηκε, όπως και η πόλη. Οι «μορίες» ήταν οι απόγονοι της πρώτης ελιάς: στους αγώνες των Παναθηναίων¹⁴, το έπαθλο ήταν αμφορείς γεμάτοι λάδι από τους καρπούς της.

Η Ακρόπολη των Αθηνών στον χρόνο

480 π.Χ.

Κατά την εκστρατεία του Ξέρξη, οι Πέρσες πυρπολούν την Ακρόπολη. Πολλά μνημεία καταστρέφονται.

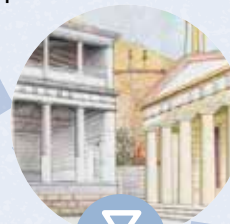

Μέσα 5ου αι. π.Χ.

Εγκαινιάζεται το μεγαλεπήβολο πρόγραμμα του Περικλή: οικοδομούνται ο Παρθενών, τα Προπύλαια, το Ερέχθειο και ο ναός της Αθηνάς Νίκης.

262-229 π.Χ

Η Αθήνα βρίσκεται υπό μακεδονικό έλεγχο.

2ος αι. π.Χ.

Οι βασιλείς της Περγάμου Ευμένης Β΄ και Άτταλος Α΄ οικοδομούν μεγαλοπρεπείς στοές γύρω από την Ακρόπολη.

6ος αι. μ.Χ.

Με την διάδοση του χριστιανισμού, ο Παρθενώνας μετατρέπεται σε εκκλησία, αφιερωμένη στην Παναγία την Αθηνιώτισσα.

267 μ.Χ.

Οι Έρουλοι, εισβάλλουν και καταστρέφουν την Αθήνα. Τα μόνα μνημεία που σώθηκαν ήταν αυτά της Ακρόπολης.

2ος αι. μ.Χ.

Αναδιαμορφώνονται το Θέατρο του Διονύσου και το Ωδείο του Περικλή, ενώ χτίζεται και το Ωδείο του Ηρώδη του Αττικού.

86 π.Χ.

Ο Ρωμαίος στρατηγός Σύλλας πολιορκεί και λεηλατεί την πόλη.

590 π.Χ.-570 π.Χ.

Ιδρύεται το Εκατόμπεδον, ο πρώτος μνημειακός ναός στον ιερό βράχο.

Τέλη 8ου αι. π.Χ.

Καθιερώνεται η λατρεία της Αθηνάς Πολιάδος.

Τέλη 13ου αι. π.Χ

Η Ακρόπολη οχυρώνεται με ισχυρό τείχος και γίνεται έδρα του ηγεμόνα (άνακτα), που εδρεύει σε ανάκτορο στην κορυφή του λόφου.

4η χιλιετία

Πρώτα ίχνη κατοίκησης στο λόφο της Ακρόπολης.

τέλη 11ου αι.

Η Παναγία Αθηνιώτισσα στον Παρθενώνα γίνεται ο μητροπολιτικός ναός της Αθήνας. Το Ερέχθαιο μετατρέπεται σε εκκλησία της Θεοτόκου, τα Προπύλαια σε επισκοπική κατοικία και ένα τμήμα του κτηρίου σε εκκλησία των Ταξιαρχών.

1204

Οι Φράγκοι δούκες de La Roche κατακτούν την Αθήνα. Τα Προπύλαια φιλοξενούν το ανάκτορό τους, ο Παρθενώνας μετατρέπεται σε Φράγκικη εκκλησία και το Ερέχθαιο σε επισκοπικό παλάτι.

1456-1833

Οι Οθωμανοί καταλαμβάνουν την Αθήνα και μετατρέπουν τον Παρθενώνα σε τζαμί, το Ερέχθαιο σε χαρέμι του τούρκου φρούραρχου και τα Προπύλαια σε έδρα του Τούρκου φρούραρχου (δισδάρη).

1885-1898

ΰεκινά η «Μεγάλη ανασκαφή» από τον Παναγή Καββαδία και Georg Kawerau και οι συστηματικές επεμβάσεις στον Παρθενώνα από τον Νίκο Μπαλάνο.

1801-1804

Ο λόρδος Έλγιν διαρπάζει και αποσπά με βίαιο τρόπο γλυπτά από τα μνημεία της Ακρόπολης και τα μεταφέρει στην Αγγλία.

1687

Κατά τη διάρκεια της επίθεσης του Βενετού Μοροζίνι εναντίον των Οθωμανών, ανατινάσσεται ο Παρθενώνας που είχε μετατραπεί σε πυριτιδαποθήκη.

1922-1939

Ο Αναστάσιος Ορλάνδος, αρχιτέκτων και αρχαιολόγος, αναλαμβάνει το έργο αναστήλωσης και συντήρησης των αρχαίων μνημείων.

27 Απριλίου 1941

Οι Γερμανοί εισβάλλουν νικητές στην Αθήνα και υψώνουν τη σημαία τους στην Ακρόπολη.

1975

ιδρύεται η Επιτροπή Συντήρησης Μνημείων Ακροπόλεως.

1987

Εγγραφή στον Κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

Μορφές μέσα στους αιώνες

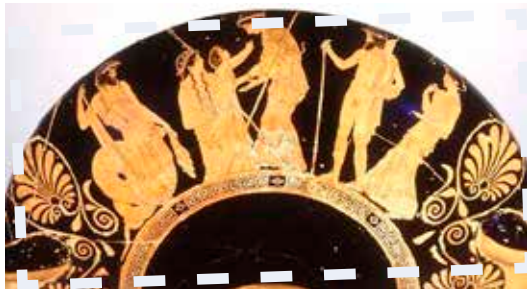
Στην Ακρόπολη συνέρρεαν χιλιάδες προσκυνητές και πιστοί και πρόσφεραν «περικαλή» αφιερώματα -*αναθήματα*- στην πολιούχο θεά Αθηνά.

Δημόσιοι αξιωματούχοι και ιερείς συμμετείχαν στα λατρευτικά δρώμενα, ενώ ξένες πρεσβείες και αντιπροσωπείες επισκέπτονταν τον ιερό λόφο.

Το ανάθημα του Ρόμβου στην Αθηνά δείχνει άνδρα που μεταφέρει μοσχάρι για προσφορά.
570 π.Χ. Μουσείο Ακροπόλεως

ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΥΘΟ...

Ο μυθικός βασιλιάς Κέκροπας

μισός άνθρωπος μισός φίδι, θεωρείται ο ιδρυτής της Αθήνας. Ο μυθικός βασιλιάς Εριχθόνιος¹⁵, που γεννήθηκε επίσης ως φίδι και ανατράφηκε από την Αθηνά, καθιέρωσε την εορτή *Αθήναια* που εξελίχθηκε στα *Παναθήναια*. Ο μυθικός βασιλιάς Ερεχθέας σκότωσε το γιο του Ποσειδώνα στη μάχη και ο θεός τον σκότωσε στο βράχο της Ακρόπολης. Οι τάφοι των μυθικών βασιλέων βρίσκονταν κάτω από το Ερέχθειο.

Η Αθηνά και ο Ποσειδώνας

αναμετρήθηκαν για να δώσουν το όνομά τους στην πόλη: η ελιά και τα σημάδια της τρίαينات και η αλμυρή πηγή ήταν τα «*ιερά σημεία*», τα σημάδια που άφησαν πάνω στον βράχο.

... ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ο στρατηγός Περικλής

συνδέεται άμεσα με το λαμπρό οικοδομικό πρόγραμμα της Ακρόπολης του 5ου αι. π.Χ.

Οι μικρές Αρρηφόρα

ήταν κορίτσια 7-11 ετών, από επιφανείς οικογένειες της Αθήνας, που διέμεναν ένα χρόνο στην Ακρόπολη, στην υπηρεσία της Αθηνάς Πολιάδας.

Οι αρχιτέκτονες **Ικτίνος, Καλλικράτης, Μνησικλής** και οι γλύπτες **Φειδίας και Αγοράκριτος** είναι μερικοί από τους μεγαλοφυείς δημιουργούς που συνδέονται με τα μνημεία της Ακρόπολης.

ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΕΣ

ο Μέγας Αλέξανδρος

αφιέρωσε στον Παρθενώνα τριακόσιες πανοπλίες περσικές, λάφυρα από την πρώτη νίκη του στον Γρανικό, όπως μας διηγείται ο Αρριανός.

ο Βασίλειος Β΄

αυτοκράτορας του Βυζαντίου, ήρθε στην Αθήνα το 1017 και προσκύνησε την εκκλησία της Παναγίας της Αθηνιώτισσας, στον Παρθενώνα.

Ο Λόρδος Βύρων

ταξίδευε στο πλοίο που μετέφερε κάποια από τα γλυπτά του Παρθενώνα στην Αγγλία. Το ποίημά του «*Η Κατάρτα της Αθηνάς*» εκφράζει τον θυμό του για τη λεηλασία του Έλγιν.

ΗΡΩΕΣ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΕΠΟΧΩΝ

ο Οδυσσέας Ανδρούτσος

ορίσθηκε πρώτος φρούραρχος της Ακρόπολης κατά την Επανάσταση του 1821.

ο Μανόλης Γλέζος και ο Λάκης Σάντας

τη νύχτα 30 προς 31 Μαΐου 1941, σκαρφάλωσαν από μυστικό πέρασμα στην Ακρόπολη και κατέβασαν τη Χιτλερική σημαία.

Η Μελίνα Μερκούρη

ως υπουργός Πολιτισμού (1981-89, 1993-94), ξεκίνησε εκστρατεία για την επιστροφή των γλυπτών του Παρθενώνα, που έκλεψε ο λόρδος Έλγιν και μέχρι σήμερα βρίσκονται στο Βρετανικό Μουσείο.

ΔΙΑΣΗΜΟΙ ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ...

1958

Ελίζαμπεθ Τέιλορ

1958

Μάρλον Μπράντο

1964

Φρανσουά Μιτερράν

1998

Πρίγκιπας Κάρολος

2016

Μπαράκ Ομπάμα

Ένα μνημείο γεννιέται

Η Ακρόπολη, θαυμαστό μνημείο ήδη από την αρχαιότητα, στο πέρασμα των αιώνων όχι μόνο δε σβήστηκε από τη μνήμη των ανθρώπων, αλλά παρέμεινε χαρακτηριστικό τοπόσημο των Αθηνών και σύμβολο πολιτισμού.

ΑΠΟ ΤΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΣΤΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ

Ο περιηγητής Κυριακός Αγκωνίτης τον 15ο αιώνα είναι ο πρώτος που αποκαλεί Ακρόπολη το κάστρο των Αθηνών.

Στους αιώνες που ακολουθούν, περιηγητές, συγγραφείς, αρχαιοδίφες, ιστοριογράφοι, ιερωμένοι και πρόξενοι επαινούν και σχεδιάζουν τα μνημεία, τα καταγράφουν και συγκεντρώνουν πληροφορίες για τις αρχαιότητες.

Η πρώτη φωτογραφική αποτύπωση του Παρθενώνα γίνεται το 1839 από τον Pierre-Gustave Joly de Lotbiniere, με τη χρήση της δαγκεροτυπίας. Η εικόνα, που αντιγράφηκε σε χαρτακιό για να μπορέσει να τυπωθεί, δεν σώζεται σήμερα. (Μουσείο Μπενάκη)

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΣ...

4. Αναπαράσταση του εσωτερικού του ναού του Παρθενώνα μετά τον εμπρησμό του τέλους του 4ου αι. Σχέδιο Μ. Κορρές.

Στην πάροδο του χρόνου, τα μνημεία της Ακρόπολης υπέστησαν σοβαρές ζημιές από φυσικά αίτια ή από ανθρώπινες επεμβάσεις.

Κατά την αρχαιότητα, η περσική εισβολή το 480 π.Χ. και η επιδρομή των Βησιγόθων του Αλαρίχου το 396 μ.Χ. προκάλεσαν σημαντικές καταστροφές.

... ΚΑΙ ΛΕΗΛΑΣΙΕΣ

Στις 26 Σεπτεμβρίου 1687, κατά την πολιορκία της Ακρόπολης από τους Ενετούς του Φραγκίσκου Μοροζίνι, μια οβίδα πυροβόλου από τον λόφο των Μουσών ανατινάξει τον Παρθενώνα, που ήταν χώρος αποθήκευσης πυρίτιδας.

Τα έτη 1801-1804 ο ο Thomas Bruce, κόμης του Elgin, διαρπάζει γλυπτά από τα μνημεία της Ακρόπολης, αποσπώντας τα με βίαιο τρόπο, με λοστούς και πριόνια. Πολλά από αυτά καταστράφηκαν ή έσπασαν κατά τη μεταφορά. Ο μόνος που αντέδρασε ήταν ο Γάλλος πρόξενος Φωβέλ, αν και τα κίνητρά του σχετίζονταν μάλλον με την αγγλογαλλική αντιπαράθεση της εποχής¹⁶.

ΤΑ ΧΙΛΙΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΕΝΟΣ ΜΝΗΜΕΙΟΥ

5. Κόγχη του Ιερού Βήματος Παναγίας Αθηνιώτισσας εντός του Παρθενώνα. Σχέδιο Μ. Κορρές

Με την επικράτηση του χριστιανισμού, και ιδιαίτερα από τον 6ο αι. μ.Χ., τα μνημεία μετατράπηκαν σε χριστιανικές εκκλησίες. Ο βράχος της Ακρόπολης αποτελούσε το φρούριο της πόλης.

Κατά τη Φραγκοκρατία (1204-1456), τα Προπύλαια μετατράπηκαν σε ανάκτορο των Φράγκων ηγεμόνων, ενώ την περίοδο της Οθωμανικής κυριαρχίας (1456-1833) η Ακρόπολη έγινε πάλι το φρούριο της πόλης, όπου κατοικούσε ο Τούρκος φρούραρχος. Ο Παρθενώνας έγινε τζαμί, ενώ το Ερέχθειο στέγασε το χαρέμι του Τούρκου διοικητή.

Στο νέο ελληνικό κράτος, ο γερμανός αρχιτέκτονας Καρλ Φρίντριχ Σίνκελ πρότεινε να στεγαστούν τα βασιλικά ανάκτορα στην Ακρόπολη -σχέδιο το οποίο ευτυχώς ναυάγησε!

ΚΡΑΤΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ

Στις αρχές του 20ού αιώνα ξεκινούν οι πρώτες εκτεταμένες αναστηλωτικές εργασίες από τον Νίκο Μπαλάνο.

Το 1832 ο αρχαιολόγος Κυριακός Πιπτάκης, αναλαμβάνει τη θέση του πρώτου Επιστάτη των Αρχαιοτήτων στο νεοσύστατο Ελληνικό κράτος¹⁷.

Κατά την μεταπολεμική περίοδο, οι βλαβερές συνέπειες των παλαιών τεχνικών αναστήλωσης, σε συνδυασμό με τα περιβαλλοντικά προβλήματα, ωθούν την ελληνική πολιτεία να συστήσει, το 1975, την Επιτροπή Συντηρήσεως Μνημείων Ακροπόλεως (ΕΣΜΑ). Οι εργασίες συνεχίζονται μέχρι σήμερα από την ΕΣΜΑ και την Υπηρεσία Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης (ΥΣΜΑ) σε συνεργασία σε συνεργασία με την αρμόδια Εφορεία Αρχαιοτήτων Πόλης Αθηνών.

Ένα ξεχωριστό μνημείο...

Κλασικές αξίες

Τα μνημεία της Ακρόπολης αποτελούν ένα εξαιρετικά αρμονικό σύνολο, τόσο με τον τρόπο που εντάσσονται στο περιβάλλον, όσο και με τον μεταξύ τους συνδυασμό. Κυριαρχεί η αίσθηση της ισορροπίας των αρχιτεκτονικών όγκων και των οπτικών βελτιώσεων. Η συμμετρία των αναλογιών προσδίδει στα οικοδομήματα ομοιογένεια μορφής, μνημειώδη μεγαλοπρέπεια και πρωτοφανή χάρη.

Στον Παρθενώνα δεν υπάρχει
καμία ευθεία γραμμή, ούτε ορθή γωνία!

Το Ερέχθειο είναι κτισμένο σε πλαγιά,
με μία πλευρά 3 μέτρα χαμηλότερα από την άλλη.
Η διαμόρφωση του εδάφους και η ανάγκη στέγασης
διαφορετικών λατρειών και «ιερών σημείων»
εξηγούν τον πολύπλοκο και ιδιοφυή σχεδιασμό του.

Ο τέλειος ναός

Ο Παρθενώνας θεωρείται η τελειότερη έκφανση της ελληνικής αρχιτεκτονικής. Ο ναός συνδυάζει τον δωρικό ρυθμό με ιωνικά στοιχεία και εισάγει πολλές καινοτομίες. Υπάρχει μεγαλύτερος αριθμός κιόνων από προγενέστερους ναούς, ενώ οι δωρικοί κίονες γίνονται λεπτότεροι και τοποθετούνται πυκνότερα. Οι σωστές αναλογίες και οι περίφημες «εκλεπτύνσεις», με βασικό χαρακτηριστικό τις αποκλίσεις από τις ευθείες γραμμές, διορθώνουν τις παραμορφώσεις που προκαλεί η προοπτική.

Προσπάθησα να δράσω, να δημιουργήσω
ένα έργο αρμονικό και ανθρώπινο. Και το
έκανα μ' αυτή την Ακρόπολη στο βάθος του
εγώ μου μέσα στην κοιλιά μου... Η Ακρόπο-
λη με έκανε επαναστάτη. Θυμήσου τον Παρ-
θενώνα, σαφή, καθαρό, έντονο, εγγρατή,
βίαιο... Δύναμη και καθαρότητα...

Le Corbusier¹⁸, Διεθνές Συνέδριο Αρχιτεκτονικής
στην Αθήνα, 1933

Μνημειακή είσοδος

Το οικοδόμημα των Προπυλαίων είναι κτισμένο σε διαφορετικά επίπεδα, για να εναρμονίζεται με την κλίση, που έχει ο βράχος σε εκείνο το σημείο. Η επιβλητικότητα των Προπυλαίων τον επισκέπτη για τη λαμπρότητα του ιερού βράχου της Ακρόπολης.

...με διαχρονική ακτινοβολία ★ 1

*Το κάστρο της Αθήνας είναι το πιο όμορφο
κόσμημα του κόσμου, και όλοι οι βασιλείς
του κόσμου δεν θα μπορούσαν
να κατασκευάσουν όμοιο*
Βασιλιάς Πέτρος Δ' της Αραγωνίας¹⁹ (1380)

Από τα τέλη του 18ου και τις αρχές του 19ου αι. τα μνημεία της Ακρόπολης ανυψώνονται σε αξεπέραστα πρότυπα ομορφιάς και τελειότητας. Πολλά κτήρια νεοκλασικής αρχιτεκτονικής σε όλον τον κόσμο, αλλά και στην Αθήνα απηχούν αυτή την επίδραση. Ξεχωρίζει η περίφημη «Αθηναϊκή τριλογία» της Πανεπιστημίου: το Βαλλιάνειο Μέγαρο της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος, το κεντρικό κτήριο του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και η Ακαδημία Αθηνών, έργα των Χριστιανού Χάνσεν, Θεόφιλου Χάνσεν και Ερνστ Τσίλλερ (1869-1902).

6. Το Βαλλιάνειο Μέγαρο της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος.

7. Το Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

8. Η Ακαδημία Αθηνών.

Μαρμάρινα καθιστικά και μικρές πέτρινες κατασκευές έχουν οργανωθεί έτσι, ώστε να τοποθετούν τον περιηγητή στα σημεία με την καλύτερη θέα των Προπυλαίων και της Ακρόπολης.

Περίπατος με θέα

Ο αρχιτέκτων Δημήτρης Πικιώνης τη δεκαετία του '30 αναδιαμόρφωσε το σημαντικότερο αθηναϊκό τοπίο, τον περίπατο γύρω από την Ακρόπολη. Η πλακόστρωτη διαδρομή ενσωματώνει αρχαία μνημεία, κατασκευές και φυτά σε ένα ενιαίο τοπίο, ενταγμένο αρμονικά στο περιβάλλον. Η διαδρομή αυτή αποτελεί ιστορικό διατηρητέο μνημείο, έργο τέχνης παγκοσμίου ενδιαφέροντος και έναν αγαπημένο περίπατο της πόλης.

Ένα ξεχωριστό μνημείο...

Ο γλυπτός διάκοσμος του Παρθενώνα

Ο πλούσιος διάκοσμος του Παρθενώνα συμπυκνώνει όλο το μεγαλείο της κλασικής Αθήνας και είναι γεμάτος συμβολισμούς και αναφορές στις μυθολογικές καταβολές και την ιστορία της πόλης. Το ανατολικό αέτωμα απεικονίζει τη γέννηση της θεάς Αθηνάς από το κεφάλι του Δία και το δυτικό τη διαμάχη Αθηνάς και Ποσειδώνα για την ονοματοδοσία της πόλης. Η ζωφόρος παριστάνει την πομπή των Παναθηναίων για την παράδοση του πέπλου στην πολιούχο θεά. Η πομπή καταλήγει στην ανατολική πλευρά, όπου βρίσκονται συγκεντρωμένοι οι θεοί. Οι 92 μετόπες εικονίζουν σκηνές από μάχες (Γιγαντομαχία, Κενταυρομαχία, Αμαζονομαχία, Τρωικός πόλεμος). Τα εξαιρετικά γλυπτά αναδεικνύονταν με έντονα χρώματα, ελάχιστα ίχνη των οποίων σώζονται μέχρι σήμερα.

9. Παρθενών, τμήμα του λίθου VI της ανατολικής ζωφόρου με τον Ποσειδώνα, τον Απόλλωνα και την Άρτεμη.

Κορυφαίοι γλύπτες, ζωγράφοι, καλλιτέχνες και τεχνίτες της εποχής φιλοτέχνησαν τα μοναδικά αριστουργήματα της Ακρόπολης. Ανάμεσά τους, ίσως ο κορυφαίος όλων, ο πολυπράγμων Φειδίας.

Πάντα δε διείπε και πάντων
επίσκοπος ην Φειδίας
Πλούταρχος, Βίος Περικλέους, 12-13

10. Αναπαράσταση της χρυσελεφάντινης Αθηνάς στον «Παρθενώνα» του Νάσιλ.

Το χρυσελεφάντινο άγαλμα της θεάς Αθηνάς

Το άγαλμα, έργο του Φειδία, βρισκόταν στον σκότο του Παρθενώνα, πλαισιωμένο από κιονοστοιχία σε σχήμα Π. Η πάνοπλη θεά στεκόταν όρθια και κρατούσε στο δεξί χέρι μια Νίκη. Το έργο είχε ύψος 12 μέτρα, ο πυρήνας του ήταν από ξύλο, τα γυμνά μέρη ήταν από ελεφαντοστό, ενώ τα χρυσά ελάσματα ζύγιζαν συνολικά 1.140 κιλά.

...με διαχρονική ακτινοβολία ★ 2

Βασίλισσα η Ακρόπολη εκεί πέρα
πορφύρα έχει τη δύση φορεμένη.
Κώστας Καρυωτάκης Αθήνα (1921)

Η μετόπη με τη θεά Ήρα και την Ήβη
θεωρήθηκε ως παράσταση Ευαγγελισμού
από τους Χριστιανούς
και δεν την κατέστρεψαν.

Η γλυπτική και η ζωγραφική των νεότερων και σύγχρονων χρόνων δανείστηκε πολλές φορές θέματα και τεχνολογίες από την Ακρόπολη και τον διάκόσμό της.

Ο Λυκούργος Κογεβίνας και ο Κωνσταντίνος Μαλέας απεικονίζουν τον Παρθενώνα και την Ακρόπολη
ως σύμβολο, υπογραμμίζοντας την αδιάσπαστη ενότητά του με το αττικό τοπίο (1915-1920).

Η γέννηση της Αθηνάς του Λεωνίδα Δρόση
στην Ακαδημία Αθηνών αντιγράφει
το ανατολικό αέτωμα του Παρθενώνα.

Henry Moore. Ξαπλωμένη Μορφή. 1945

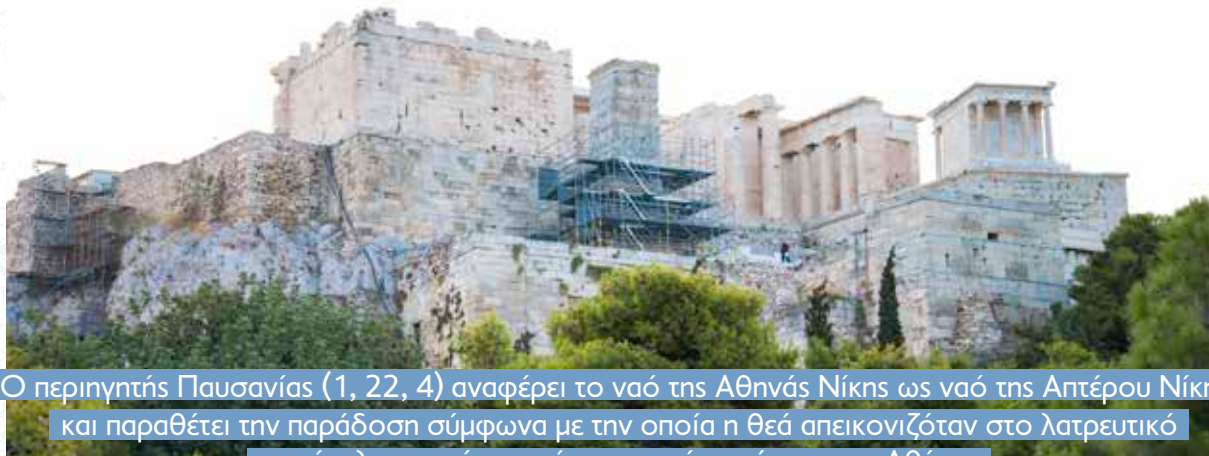

Pablo Picasso. Ο Ιλισσός ή Διόνυσος, 1893-1894.

Ένα ξεχωριστό μνημείο...

Η πόλη και οι μύθοι της

Οι μύθοι δεν ήταν μόνο πηγή έμπνευσης για καλλιτέχνες και ποιητές, αλλά επίσης σημείο αναφοράς για τον αυτοπροσδιορισμό της ταυτότητας των αρχαίων Αθηναίων. Η Ακρόπολη είναι ο ιερός χώρος, με τον οποίο σχετίζονται θεμελιώδεις θρύλοι για την πόλη. Αρχίζοντας από τον 6ο αι. π.Χ., οι μύθοι και οι πεποιθήσεις των Αθηναίων δημιούργησαν ναούς, βωμούς και αναθήματα, που αντιστοιχούσαν σε μία ακραία ποικιλία λατρειών, από τις οποίες προέκυψε η αθηναϊκή θρησκεία, σε όλο τον πλούτο και την πολυπλοκότητά της.

Ο περιηγητής Πausanias (1, 22, 4) αναφέρει το ναό της Αθηνάς Νίκης ως ναό της Απτέρου Νίκης, και παραθέτει την παράδοση σύμφωνα με την οποία η θεά απεικονιζόταν στο λατρευτικό της άγαλμα χωρίς φτερά, για να μένει πάντα στην Αθήνα.

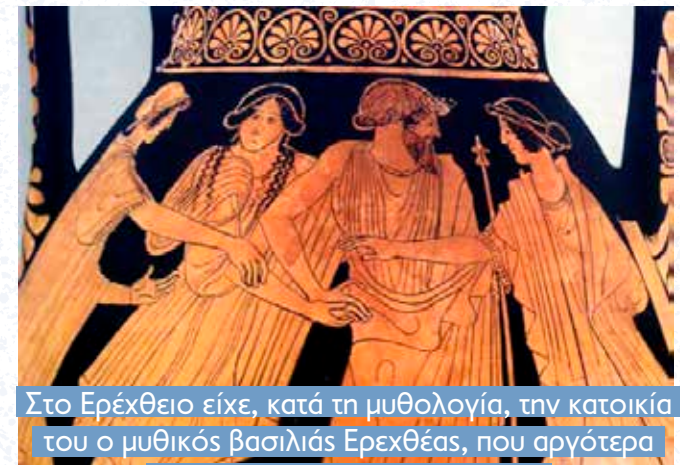
Τα πολλαπλά πρόσωπα της θεάς

Η Αθηνά τιμήθηκε ως θεά της πόλης (Αθηνά Πολιάς), ως θεά του πολέμου (Αθηνά Προμάχος), ως θεά της νίκης (Αθηνά Νίκη), ως προστάτιδα θεά της βιοτεχνίας (Αθηνά Εργάνη). Στο βράχο της Ακρόπολης λατρευόταν σε όλες τις μορφές της και ο Παρθενώνας, ο κύριος ναός, ήταν αφιερωμένος στην Αθηνά Παρθένο, την προστάτιδα θεά της πόλης.

Εξόριστε ποιητή, στον αιώνα σου,
λέγε, τι βλέπεις;

Βλέπω ψηλά, μες στους αιθέρες,
το Ερέχθειο των Πουλιών

Οδυσσεύς Ελύτης, Άξιον Εστί. Προφητικόν, (1959)

Στο Ερέχθειο είχε, κατά τη μυθολογία, την κατοικία του ο μυθικός βασιλιάς Ερεχθέας, που αργότερα ταυτίστηκε με τον Ποσειδώνα.

Κατά τη μυθολογία, στο σημείο όπου βρίσκεται το Ερέχθειο έγινε η φιλονικία της Αθηνάς και του Ποσειδώνα για την κυριαρχία της πόλης. Ο θεός της θάλασσας Ποσειδώνας χτύπησε τον βράχο με την τρίαινα και ξεπήδησε θαλασσινό νερό. Με τη σειρά της η Αθηνά χτύπησε με το δόρυ της και φύτεψε η ελιά. Οι θεοί που ήταν κριτές έδωσαν τη νίκη στην Αθηνά. Οι Αθηναίοι, όμως, θέλοντας να συμβιβάσουν τους δύο αντίπαλους θεούς, τους αφιέρωσαν από ένα ιερό κάτω από την ίδια στέγη. Έτσι χτίστηκε το πιο ιδιόμορφο από τα οικοδομήματα της Ακρόπολης, το Ερέχθειο.

...με διαχρονική ακτινοβολία ★ 3

κοιτίδα πολιτισμού

Η πρώτη γνωστή φωτογράφιση στην Ακρόπολη έγινε το 1921, όταν ο Edward Steichen απαθανάτισε την «μπτέρα του σύγχρονου χορού» Isadora Duncan να χορεύει σαν αρχαία Ελληνίδα στον Παρθενώνα. Το αποτέλεσμα ήταν αριστουργηματικό.

Οι φωτογραφίες της Nelly's²⁰ στην Ακρόπολη, αν και σκανδαλώδεις, συγκαταλέγονται στις καλύτερες της δεκαετίας του 1920 και παραπέμπουν στις ιδεαλιστικές απεικονίσεις της ελληνικής μυθολογίας.

Το κήρυγμα του Απόστολου Παύλου στον Άρειο Πάγο, James Thornhill (1729-1731)

Ο Περικλής αγορεύων στην Πνύκα, τοιχογραφία του Philipp von Foltz (1860).

Μνημειώδεις διάλογοι

ΕΛΛΑΔΑ

Ναός Επικούριου Απόλλωνα

ο «Παρθενώνας της Πελοποννήσου».
Ο Πausanias θεωρεί ως δημιουργό του
τον Ικτίνο, έναν από τους δημιουργούς
του Παρθενώνα.

ΕΛΛΑΔΑ

Σπάρτη

το «αντίπαλον δέος» της Αθήνας
στην Αρχαία Ελλάδα

ΙΤΑΛΙΑ

Ρώμη

η λαμπρή πρωτεύουσα της Ρωμαϊκής Δημοκρατίας
και κατόπιν της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας,
αποτελεί τη συνέχεια του αρχαιοελληνικού
πολιτισμού στη Μεσόγειο.

ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
& ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ!

ΠΕΡΟΥ

Μάτσου Πίτσου

η αρχαία πόλη των Άνδεων αποτελεί το
αντιπροσωπευτικότερο δείγμα του πολι-
τισμού των Ίνκας του 15ου αιώνα.

Ένα μήνυμα του σήμερα...

Ο ιερός βράχος της Ακρόπολης είναι το σύμβολο της Αθήνας, που στεφανώνει τον τόπο που επινόησε τη Δημοκρατία και την ελευθερία του πνεύματος, τις τέχνες, τη φιλοσοφία και το θέατρο. Η αίγλη των μνημείων της υπενθυμίζει τις δημιουργικές δυνατότητες της ανθρώπινης σκέψης που ανθεί στο κατάλληλο περιβάλλον και σηματοδοτεί τον θρίαμβο της λογικής και την έναρξη της εποχής του ορθού λόγου.

Θεωρήθηκε δικαιολογημένα επίτευγμα της αθηναϊκής δημοκρατικής πολιτείας και των θεσμών που διαμορφώθηκαν και αποτέλεσαν πηγή έμπνευσης για την πολιτειακή σκέψη και ζωή του δυτικού κόσμου.

Ειδικά ο Παρθενώνας έχει ανέλθει στην παγκόσμια συνείδηση από μοναδικό αρχιτεκτονικό αριστούργημα σε πανανθρώπινο σύμβολο πολιτισμού και η UNESCO τον επέλεξε ως έμβλημα της, σύμβολο της κοινής πορείας της ανθρωπότητας με στόχο τη δημιουργία μιας πολιτισμένης κοινωνίας.

11. Ο βράχος της Ακρόπολης

...για ένα καλύτερο αύριο!

Στόχοι 2030 >

16 ΕΙΡΗΝΗ,
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ
ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΙ
ΘΕΣΜΟΙ >

Ειρήνη, δικαιοσύνη και ισχυρή θεσμοί: Προώθηση δίκαιων, ειρηνικών και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνιών

σημειώσεις

1. Πολύ κοντά στον σημερινό Δεκαπενταύγουστο. Βλ. και σημ. 14.
2. Ο Πειραιάς (Πειραιεύς) ήταν δήμος του άστεως των Αθηνών. Αντικατέστησε το λιμάνι του Φαλήρου, ως κεντρικό λιμάνι της Αθήνας, όταν οχυρώθηκε από τον Θεμιστοκλή.
3. Η ξεναγός μας εμπνέεται από μία αναθηματική επιγραφή από την Ακρόπολη, του 4ου αι. π.Χ. στην Αθηνά Εργάνη από την τεχνίτρια Μέλινα ή Μελίνα, που αναφέρει ότι ανέθρεψε τα παιδιά της με την τέχνη των χειρών της και σε ένδειξη ευγνωμοσύνης για τα αγαθά που της εξασφάλισε η πετυχημένη εργασία της ανέθεσε στη θεά ένα λιθινο αγαλμάτιο, το οποίο κατασκεύασε με μέρος των εισοδημάτων της. Η ιστορία μας τοποθετείται την παραμονή της πομπής των Παναθηναίων. Η ξεναγός μας ως τεχνίτρια, ανήκει σε κατώτερη κοινωνική τάξη και, αν και γυναίκα, κινείται ελεύθερα σε δημόσιους χώρους για την άσκηση του επαγγέλματός της.
4. Τα σωζόμενα τείχη της Ακρόπολης κατασκευάστηκαν ύστερα από τους Περσικούς πολέμους, σε δύο χρονικές φάσεις. Αρχικά, κατασκευάστηκε το βόρειο τείχος από τον Θεμιστοκλή το 479 π.Χ., το *Θεμιστόκλειο*. Το νότιο τείχος οικοδομήθηκε από τον Κίμωνα, το 467 π.Χ., το *Κιμωνείο*. Κατά την οικοδόμηση τους χρησιμοποιήθηκε παλαιότερο υλικό από τους κατεστραμμένους ναούς. Η σημερινή είσοδος στην Ακρόπολη είναι η λεγόμενη Πύλη Βευλή, τμήμα της μεταγενέστερης οχύρωσης του 3ου αι. μ.Χ. μετά την εισβολή των Ερουλών.
5. Ο Θεμιστοκλής υποστήριζε σθεναρά την ενίσχυση της οχύρωσης της Αθήνας. Σύμφωνα με το Διόδωρο Σικελιώτη (ΙΑ', 40) ο Θεμιστοκλής χρησιμοποίησε ακόμη και τέχνασμα για να παρακάμψει τις σπαρτιατικές αντιδράσεις για την οικοδόμηση του τείχους μετά τους Περσικούς πολέμους. Μετέφερε πρέσβεις στη Σπάρτη και παρέτεινε τις διαπραγματεύσεις μέχρι να ολοκληρώσουν οι Αθηναίοι τα *Μακρά Τείχη* από την Αθήνα στον Πειραιά και οι Σπαρτιάτες βρέθηκαν μπροστά σε τετελεσμένο γεγονός!
6. Τα Προπύλαια, η μνημειακή είσοδος στο ιερό της Ακρόπολης, κτίστηκαν από τον αρχιτέκτονα Μνησικλή μεταξύ των ετών 437-432 π.Χ. Η βόρεια πτέρυγα τους ήταν Πινακοθήκη: η αίθουσα ήταν κοσμημένη με πίνακες μεγάλων ζωγράφων, όπως ο Αγλαοφών και ο Πολύγνωτος.
7. Ο Ναός της Αθηνάς Νίκης είναι μικρός, ιωνικού ρυθμού και κτίστηκε μεταξύ 426-421 π.Χ., σε σχέδια του αρχιτέκτονα Καλλικράτη. Η ζωφόρος, έργο του γλύπτη Αγοράκριτου, απεικονίζει στις τρεις πλευρές της σκηνές από μάχες Ελλήνων με Πέρσες, με τους θεούς του Ολύμπου να τις παρακολουθούν στην ανατολική πλευρά. Στα θαυράκια εικονίζονται ανάγλυφες πτερωτές Νίκες. Για το λατρευτικό άγαλμα της θεάς γνωρίζουμε ελάχιστα από τον περιηγητή Ηλίοδωρο (2ο αι. π.Χ.).
8. Το επιβλητικό χάλκινο άγαλμα της *Αθηνάς Προμάχου* (που μάχεται στην πρώτη γραμμή), έργο του Φειδία, είχε ύψος 7μ. πάνω σε βάση ύψους 2 μ. Ήταν το μεγαλύτερο ανάθημα στην Ακρόπολη, δώρο των Αθηναίων στη θεά μετά τη νίκη τους εναντίον των Περσών στη μάχη του Ευρυμέδοντα ποταμού. Δέσποζε στον ιερό βράχο και ήταν ορατό ακόμη και από τα πλοία που έπλεαν ανοικτά του Σουνίου. Φαίνεται ότι υπήρχε μέχρι το 395 μ.Χ., καθώς αναφέρεται ότι προκάλεσε φόβο στον Βσιγότοβο Αλάρικο κατά την εισβολή του στην Αθήνα.
9. Ο Παρθενώνας, κτίστηκε από τους Ικτίνο και Καλλικράτη (447-438 π.Χ.), στη θέση παλαιότερων ναών, αφιερωμένων στην Αθηνά. Αποτέλεσε για αιώνες πρότυπο της αρχαίας αρχιτεκτονικής ναοδομίας. Ο πλούσιος γλυπτός διάκοσμος και το χρυσελεφάντινο άγαλμα της Αθηνάς ήταν έργο του γλύπτη Φειδία.

10. Το πιο γνωστό λατρευτικό άγαλμα της Αθηνάς και ένα από τα πιο διάσημα έργα του φημισμένου γλύπτη Φειδία. Σύμφωνα με τον Πausανία (Αττικά, 24:5-7) η Αθηνά Παρθένος έστεκε όρθια με ύψος περίπου 13 μ. μαζί με τη βάση. Τα γυμνά μέρη του σώματος της θεάς ήταν φτιαγμένα από ελεφαντόδοντο, ενώ το ένδυμά της, ένας μακρύς χιτώνας, φτιάχτηκε από χρυσό. Στο ένα χέρι κρατούσε μια πτερωτή Νίκη, ενώ το άλλο ακουμπούσε στην ασπίδα της, κρατώντας δόρυ που ήταν διακοσμημένο με δράκο. Σώζονται πολυάριθμες αναπαραστάσεις του, αλλά όχι το πρωτότυπο. Το άγαλμα παρέμεινε στον Παρθενώνα έως τον 5ο αιώνα μ.Χ.

11. Το Ερέχθειο οικοδομήθηκε μεταξύ των ετών 421-406 π.Χ. Η ονομασία σχετίζεται με τον Ερεχθέα, τον μυθικό βασιλιά των Αθηνών, που λατρευόταν αρχικά στη θέση αυτή. Στον χώρο υπήρχαν «ιερά σημεία», όπως ο τάφος του Κέκροπα, η ελιά της θεάς Αθηνάς και τα ίχνη της τριάνας του Ποσειδώνα στον βράχο, απ' όπου ανέβλυσε αλμυρό νερό. Την οροφή στο νότιο τμήμα στηρίζουν, αντί για κίονες, έξι αγάλματα Κορών. Αργότερα ονομάστηκαν Καρυστίδες. Από τις κοπέλες από τις Καρυές της Λακωνίας, που χόρευαν ένα χορό προς τιμήν της θεάς Αρτεμης.

12. Το μήνα Σκιροφορίωνα (μέσα Ιουνίου-μέσα Ιουλίου) γιόρταζαν στην αρχαία Αθήνα τα Αρρηφόρια, δηλαδή τη μεταφορά των «άρρητων ιερών», των μυστικών τελετουργικών αντικειμένων της θεάς Αθηνάς. Οι *αρρηφόροι* ήταν κορίτσια, 7-11 ετών, που επιλέγονταν κάθε χρόνο από τις διαπρεπείς αθηναϊκές οικογένειες. Δύο από αυτές ύφαιναν τον πέπλο της θεάς για τα Παναθήναια, ενώ οι άλλες δύο αναλάμβαναν με μεγάλη μυστικότητα τη μεταφορά των σκεπασμένων «άρρητων ιερών». Έτσι ολοκληρώνονταν η ιερουργία. Οι *αρρηφόροι* φαίνεται πως ήταν επιφορτισμένες και με τη λατρεία των μυθικών κορών του βασιλιά Κέκροπα, στο γειτονικό ιερό της Πανδρόσου. Διέμεναν στο Αρρηφόριο και τρέφονταν με ειδική διατροφή. Φορούσαν λευκά ενδύματα και ειδικά χρυσά κοσμήματα, τα οποία αφιέρωναν μετά τη λήξη της υπηρεσίας τους στη θεά, οπότε ο άρχων βασιλεύς επέλεγε 4 νέες αρρηφόρους για το επόμενο έτος. Το Αρρηφόριο δεν είναι πλέον ορατό, καθώς έχει κατακωθεί για την προστασία του.

13. Ολονύκτια χορευτική εκδήλωση που λάμβανε χώρα την έβδομη ημέρα της γιορτής των Παναθηναίων, μετά τη λήξη της λαμπαδηδρομίας, δηλαδή της μεταφοράς του «ιερού πυρός» από τον βωμό του Προμηθέα στην Ακρόπολη.

14. Τα Παναθήναια ήταν σημαντική γιορτή των Αθηνών, αφιερωμένη στη θεά Αθηνά και διακρινόταν στα Μικρά (κάθε χρόνο) και στα Μεγάλα Παναθήναια (κάθε τέσσερα χρόνια) από το 566 π.Χ. έως το τέλος του 4ου αιώνα ή τις αρχές του 5ου αιώνα μ.Χ. Οι εκδηλώσεις διαρκούσαν 4 ημέρες και από τον 4ο αι. π.Χ. μέχρι και 8 ημέρες. Αρχικά μόνον οι κάτοικοι της περιοχής γύρω από την Ακρόπολη γιόρταζαν τα *Αθήναια*, αλλά μετά την ένωση των δήμων της Αττικής, με τον «συνοικισμό» που αποδίδεται στον Θησέα, η εορτή επεκτάθηκε σε σημασία και σε έκταση σε όλη την Αττική. Πρώτος ο Πεισιστράτης οργάνωσε τα Μεγάλα Παναθήναια. Οι περισσότεροι ερευνητές πιστεύουν ότι τα Παναθήναια κατά τα κλασικά χρόνια ακολουθούσαν περίπου το παρακάτω πρόγραμμα: την 1η μέρα αγώνες ραψωδίας και μουσικής, τη 2η μέρα γυμνικοί αγώνες παιδών και εφήβων, την 3η μέρα γυμνικοί αγώνες ανδρών, την 4η και 5η μέρα ιππικοί αγώνες, την 6η μέρα αγώνες που ανήκαν στις τοπικές παραδόσεις και την 7η μέρα λαμπαδηδρομία. Στους αθλητικούς αγώνες τα βραβεία στους νικητές ήταν αγγεία που γίνονταν κατά παραγγελία του κράτους, οι λεγόμενοι Παναθηναϊκοί αμφορείς. Κάθενας περιείχε περίπου 36 κιλά λάδι. Η γιορτή κορυφωνόταν την

8η μέρα (28η Εκατομβαιώνος) με τη μεγάλη πομπή προς την Ακρόπολη με την οποία οι Αθηναίοι πρόσφεραν το δώρο τους, έναν πολύτιμο πέπλο που έντυνε το ξύλινο άγαλμα της θεάς Αθηνάς μέσα στο Ερέχθειο.

15. Η ιστορία, η γεωγραφία και η ονομασία της πόλης ανάγονται σε μυθικά γεγονότα στα οποία παίζουν σημαντικό ρόλο οι μυθικοί πρώτοι βασιλείς της πόλης, από τον Κέκροπα μέχρι τον Αιγέα, που ζούσαν στην Ακρόπολη. Οι μύθοι έχουν διάφορες παραλλαγές και οι μυθικές μορφές του Ερεχθέα και Εριχθόνιου συχνά συγχέονται. Συχνά συγχέεται επίσης ο Ερεχθέας με τον θεό Ποσειδώνα. Σύμφωνα με την πιο γνωστή παραλλαγή ο Εριχθόνιος, γιος του Ηφαίστου και της Γης, ήταν μισός φίδι, ενώ σύμφωνα με άλλη παραλλαγή ο Ερεχθέας ήταν βρέφος, το οποίο φύλαγε το φίδι Εριχθόνιος. Οι κόρες του Κέκροπα, Πάνδροςος, Άγλαυρος και Έρση τρόμαζαν όταν άνοιξαν το καλάθι, καθώς είδαν φίδι τυλιγμένο σε βρέφος, και γκεμίστηκαν από την Ακρόπολη. Το φίδι επίσης τρόμαξε, κρύφτηκε κάτω από την ασπίδα της Αθηνάς και έγινε ιερό σύμβολο από τότε της θεάς, ο «οικοκύρης όφης» του Ερέχθειου. Οι τάφοι των μυθικών βασιλιάδων Κέκροπα και Ερεχθέα, η κατοικία του ιερού φιδιού Εριχθόνιου, αλλά και τα «ιερά σημάδια» βρίσκονταν στο Ερέχθειο, ενώ η λατρεία των κορών του Κέκροπα γινόταν στον γειτονικό ναό Πανδρόσειο.

16. Λέγεται ότι και ο ίδιος ο Φωβέλι είχε σκοπό να λεηλατήσει αρχαιότητες για λογαριασμό του Γάλλου πρεσβευτή στην Κωνσταντινούπολη και ότι τα συνεργεία του Έλγιν χρησιμοποίησαν τα εργαλεία, τις σκαλωσιές και την άμαξα που είχε ετοιμάσει λίγα χρόνια πριν γι' αυτό τον σκοπό.

17. Ο Πιττάκης επί 30 χρόνια κατέβαλε ακαταπόνητες προσπάθειες να προστατεύσει τα αρχαία της Ακρόπολης και της Αθήνας. Βλ. Βασ. Χ. Πετράκος, *Η Ελληνική αυταπάτη του Λουδοβίκου Ross*, Αθήνα 2009, σ.40.

18. Ο Charles-Édouard Jeanneret-Cris (1887-1965), γνωστός ως Λε Κορμπυζιέ (Le Corbusier), ήταν Ελβετός αρχιτέκτονας, διάσημος για τη συνεισφορά του στον μοντερνισμό. Για την αμιλία του στο Διεθνές Συνέδριο Αρχιτεκτονικής το 1933 βλ. <https://www.greekarchitects.gr/gr/αρχιτεκτονικές-ματιές/«η-ακρόπολη-με-έκανε-επαναστάτη»-id783>

19. Απόσπασμα από το «εγκώμιον της Ακρόπολης», που θεωρείται η πρώτη μαρτυρία αναγνώρισης της Ακρόπολης στον Μεσαίωνα από τη Δύση. Όταν η Αθήνα ανήκε στο Δουκάτο των Αθηνών, υπό την εξουσία των Καταλανών (1311 – 1387) ο βασιλιάς Πέτρος Δ' της Αραγωνίας έστειλε το 1380 δώδεκα βαλλιστροφόρους φύλακες για να φυλάξουν το κάστρο της Αθήνας, γιατί όπως έγραφε: «Το κάστρο αυτό είναι το πολυτιμότερο κόσμημα τον κόσμου, που όμοιο του μετά βίας θα κατόρθωναν να φτιάξουν όλοι οι Χριστιανοί Βασιλείς μαζί». Το «Εγκώμιο» ανακαλύφθηκε στα τέλη του 19ου αιώνα από τον Καταλανό ιστορικό Αντόνι Ρουμπιό. Η αναφορά αυτή μνημονεύεται σε σύγχρονη μαρμάρινη επιγραφή που τοποθετήθηκε το 2011 στην Πύλη Βευλή στους πρόποδες των Προπυλαίων Βλ. και τον συλλογικό τόμο Μ. Ντούρου-Ηλιοπούλου, Τ. Τανούλας, Ν. Κοντογιάννης (επιμ.), *Καταλανο-αραγωνική κυριαρχία στον ελληνικό χώρο*, 2012, και <https://rethnea.gr/to-εγκώμιο-της-ακρόπολης/>

20. Με το καλλιτεχνικό όνομα Nelly's έμεινε γνωστή η ελληνίδα φωτογράφος Έλλη Σουγιουλτζόγλου-Σεραιδάρη (1899-1998), που απέκτησε διεθνή αναγνώριση για το έργο της.

βιβλιογραφία

Βαλαβάνης Π., «Αθήνα», στο Α. Βλαχόπουλος (επιμ.), *Αρχαιολογία: Εύβοια και Στερεά Ελλάδα*, Αθήνα 2008, 128-149.

Βαλαβάνης Π., *Ακρόπολη: Περιήγηση στο μουσείο και στα μνημεία της*, Αθήνα 2015 (έκδ. και σε άλλες γλώσσες).

Βλασσοπούλου Χρ. (επιμ.-κειμ.), *Ακρόπολη και Μουσείο: Σύντομο ιστορικό και περιήγηση*, Αθήνα 2004 (1η έκδ.) (έκδ. και σε άλλες γλώσσες).

Βλασσοπούλου Χρ., *Η Ακρόπολη των Αθηνών: Τα μνημεία και το μουσείο*, Αθήνα 2006.

Βλασσοπούλου Χρ., «Ακρόπολη Αθηνών», στο Ε. Κόρκα κ.ά. (επιμ.), *Ελλάδα: Μνημεία και χώροι παγκόσμιας κληρονομιάς*, Αθήνα 2009, 36-45.

Βλασσοπούλου Χρ., *Η Ακρόπολη των Αθηνών: Τα μνημεία του βράχου και των κλιτύων*, Αθήνα 2017.

Ελευθεράτου Στ., *Μουσείο Ακρόπολης: Η ανασκαφή*, Αθήνα 2020.

Η Επανάσταση του 1821 και η Ακρόπολη (ειδικό αφιέρωμα), *Ανθέμιον: Ενημερωτικό Δελτίο της Ένωσης Φίλων Ακροπόλεως* 31-32 (2021).

Καββαδίας Γ.-Γ. Καβερσίου, *Ἡ ἀνασκαφή τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1890/Die Ausgrabung der Akropolis vom Jahre 1885 bis zum Jahre 1890*, Αθήνα 1906 (και σε ηλεκτρ. έκδ.).

Καββαδίας Γ.-Ευ. Γιαννικαπάνη (επιμ.), *Βόρεια, Ανατολική και Δυτική κλιτύς της Ακροπόλεως: Σύντομο ιστορικό και περιήγηση*, Αθήνα 2004.

Καββαδίας Γ.-Ευ. Γιαννικαπάνη (επιμ.), *Νότια κλιτύς Ακροπόλεως: Σύντομο ιστορικό και περιήγηση*, Αθήνα 2004.

Καζανάκη-Λάπηνα Μ.-Φ. Μαλλούχου-Tufano, *Η Ακρόπολη από τον μεσαίωνα ως τις μέρες μας*, Αθήνα 1993.

Κορρές Μ.-Χ. Μπούρας κ.ά., *Μελέτη αποκαταστάσεως του Παρθενώνος*, 9 τόμ., Αθήνα 1983-2015.

Λαμπρινουδάκης Β., «Ἀθηνᾶ Ἀθηνῶν μεδέουσα: Η πολιούχος της Αθήνας και η έδρα της στην Ακρόπολη», *Ανθέμιον: Ενημερωτικό Δελτίο της Ένωσης Φίλων Ακροπόλεως* 30 (2019), 1-15.

Μαλλούχου-Tufano Φ., *Η αναστήλωση των αρχαίων μνημείων στη νεώτερη Ελλάδα (1834-1939): Το έργο της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας και της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας*, Αθήνα 1998 (και σε ηλεκτρ. έκδ.).

Μαστραπός Α., *Η πόλις και το άστυ των Αθηνών*, Αθήνα 2003.

Μήτσιος Ι.Β., *Η εικονογραφία και η λατρεία των ηρώων στην Ακρόπολη των Αθηνών κατά την υστερο-αρχαϊκή και κλασική περίοδο: Συμβολή στη μελέτη της αθηναϊκής αυτοχθονίας* [ιδ. διατρ., Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Τομέας Αρχαιολογίας και Ιστορίας της Τέχνης], 2 τόμ., Αθήνα 2018.

Μπούρας Χ. – Μ.Β. Σακελλαρίου – Κ.Σπ. Στάικος – Έυ. Τουλούπα (επιμ.), *Ἀθῆναι: Από την κλασική εποχή έως σήμερα, 5ος αι. π.Χ.-2000 μ.Χ.*, Αθήνα 2000.

Μπούρας Χ.-Κ. Ζάμπας, *Τα έργα της Επιτροπής Συντηρήσεως Μνημείων Ακροπόλεως στην αθηναϊκή Ακρόπολη*, Αθήνα 2001.

Μηρούσκαρη Μ., *Τα μνημεία της Ακροπόλεως*, Αθήνα 1996 (1η έκδ.) (και σε αγγλ. έκδ.).

Ξενίδου-Shild Β., *Οι γυναίκες στην ελληνική αρχαιότητα: Καταδίκη μνήμης*, Αθήνα 2001.

Πάγκαλος Π. – Στ. Αλιφραγκής (επιμ.), *Symbols and Iconic Ruins* (κατ. έκθ.), Αθήνα 2021.

Παντερμαλής Δ. – Στ. Ελευθεράτου – Χρ. Βλασσοπούλου, *Μουσείο Ακρόπολης: Οδηγός*, Αθήνα 2013.

Παπαχατζής Ν.Δ. (επιμ.-μτφρ.), *Πausanίου Ἑλλάδος Περιήγησις, τόμ. 1, Ἀττικά*, Αθήνα 1974 (1η έκδ.).

Σέρβη Κ., *Ακρόπολη-Το Μουσείο της Ακρόπολης*, Αθήνα 2011.

Τανούλας Τ., *Τα προπύλαια της αθηναϊκής Ακρόπολης κατά τον μεσαίωνα*, 2 τόμ., Αθήνα 1997 (και σε ηλεκτρ. έκδ.).

Τραυλός Ι., *Πολυεδομική εξέλιξις τῶν Ἀθηνῶν: Ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος*, Αθήνα 1960 (επανέκδ. 1993).

Τριάντη Α.-Ι., *Το μουσείο Ακροπόλεως* [Κοινωνικές Ἱδρυμα Ἰωάννη Σ. Λάτση, Ο Κύκλος των Μουσείων 2], Αθήνα 1998 (και σε ηλεκτρ. έκδ.).

Τσάκος Κ., *Η Ακρόπολη και το νέο μουσείο της: Ιστορικός και αρχαιολογικός οδηγός*, Αθήνα 2014.

Τσίργιου Α. (επιμ.), *Nelly's: Το έργο της φωτογράφου Ἑλλης Σουγιουλτζόγλου-Σεραϊδάρη, 1899-1998* (κατ. έκθ.), Αθήνα 2023.

Χατζησάλη Κ. (επιμ.-κειμ.), *Μία μέρα στην Ακρόπολη αναζητώντας τη θεά Αθηνά*, Αθήνα 1997 (και σε ηλεκτρ. έκδ.).

Χατζησάλη Κ., *Τῶν Ἀθηνῆνθεν ἄθλων*, Αθήνα 2003 (και σε ηλεκτρ. έκδ.).

Χωρέμη-Σπετσιέρη Α., *Τα γλυπτά του Παρθενώνα: Ακρόπολη, Βρετανικό Μουσείο, Λούβρο*, Αθήνα 2004.

Aggelakopoulou Ε. – S. Sotiropoulou – G. Karagiannis, "Architectural Polychromy on the Athenian Acropolis: An in situ Non-Invasive Analytical Investigation of the Colour Remains", *Heritage* 5/2 (2022), 756-787 (και σε ηλεκτρ. έκδ.).

Bouras Ch., "Alaric in Athens", *Δελτίον της Χριστιανικής και Αρχαιολογικής Εταιρείας* 33 (2012), 1-6.

Camp J.M., *The Archaeology of Athens*, Νιου Χέιβεν – Λονδίνο 2001.

Friese W. – S. Handberg – T.M. Kristensen (επιμ.), *Ascending and Descending the Acropolis: Movement in Athenian Religion*, *Ὁρχους* 2019.

Gotter U. – Ε.Ρ. Sioumpara (επιμ.), *Identität aus Stein: Die Athener Akropolis und ihre Stadt*, Μόναχο 2022.

Gruben G., *Ιερά και ναοί των αρχαίων Ελλήνων* (μτφρ. Δ. Ακτσελή), Αθήνα 2000.

Harris E., "Wife, Household, and Marketplace: The Role of Women in the Economy of Classical Athens", στο U. Bultrighini - E. Dimauro (επιμ.), *Donne che cantano nella storia Greca*, Lanciano 2014, 183-208.

Hurwit J.M., *The Athenian Acropolis: History, Mythology, and Archaeology from the Neolithic Era to the Present*, Κέιμπριτζ – Νέα Υόρκη 1999.

Neils J. (επιμ.), *The Parthenon: From Antiquity to the Present*, Νέα Υόρκη 2005.

Palagia O. – Ε.Ρ. Sioumpara (επιμ.), *From Hippias to Kallias: Greek Art in Athens and beyond, 527-449 BC. Proceedings of an International Conference held at the Acropolis Museum, Athens, May 19-20 2017*, Αθήνα 2019.

Schneider L. - Chr. Höcker, *Die Acropolis von Athen: Eine Kunst- und Kulturgeschichte*, Ντάρμστατ 2001.

Shear L.J., *Athena: The Festival of the Panathenaia and the Construction of Athenian Identities*, Κέιμπριτζ 2021.

Πηγές στο διαδίκτυο

http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2384

<https://whc.unesco.org/en/list/404/>

<http://www.acropolisvirtualtour.gr/>

Διαδραστική Περιήγηση στην Ακρόπολη της Εποχής του Περικλή <https://www.youtube.com/watch?v=7hcVCmuoOYM>

<https://theheartofancientathens.gr/acropoliselhistories>

<https://theheartofancientathens.gr/wordpress/wp-content/uploads/2019/04/Ανιχνεύοντας-το-Αθηνναϊκό-ιδεώδες-μέσα-από-το-βλέμμα-του-Φειδία.pdf>

<https://theheartofancientathens.gr/wordpress/wp-content/uploads/2019/04/Από-την-Σαλαμίνα-στους-Αιγός-Ποταμούς-η-Ακρόπολη-ανάμεσα-σε-δύο-ναυμαχίες-ορόσημα-1.pdf>

<https://www.youtube.com/watch?v=9E2ikD-VIKQ>

<https://www.ysma.gr/εκπαιδευτικές-δράσεις/ψηφιακές-εκπαιδευτικές-εφαρμογές>

<https://acropolismuseumkids.gr/>

http://repository.acropolis-education.gr/acr_edu/handle/11174/12 (Ανοθετήριο εκπαιδευτικού περιεχομένου για την Ακρόπολη)

<https://theglafkaproject.ysma.gr/> (Το πρόγραμμα Γλαύκα: Ένα παιχνίδι για την αποκατάσταση των μνημείων της Ακρόπολης)

<https://www.parthenonfrieze.gr/?sn=0> (Η ζωφόρος του Παρθενώνα)

<https://acropolisfriends.gr/> (Ένωση Φίλων Ακροπόλεως)

ΜΝΗΜΕΙΩΔΕΙΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ
στα ελληνικά μνημεία υφεσκο

Υπουργείο Πολιτισμού

Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς

- Διεύθυνση Αρχαιολογικών Μουσείων,
- Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων
- Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
**Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση**

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ISBN XXX-XXX-XXX-X